

książka zgodna
z wymogami
certyfikacji
języka polskiego

poziomy
średni

B2

zaawansowany

C1

FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION ćwiczenia funkcjonalno-gramatyczne dla cudzoziemców

Józef Pyzik

Przygoda z gramatyką



Przygoda z gramatyką

FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION
ćwiczenia funkcjonalno-gramatyczne
dla cudzoziemców

JĘZYK POLSKI DLA CUDZOZIEMCÓW

**SERIA POD REDAKCJĄ
WŁADYSŁAWA MIODUNKI**

**KATEDRA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO
UNIwersytetu Jagiellońskiego**

FLEKSJA I SŁOWOTWÓRSTWO IMION
ćwiczenia funkcjonalno-gramatyczne
dla cudzoziemców

poziomy
średni

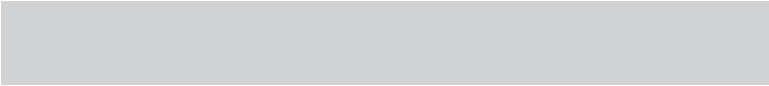
B2

zaawansowany

C1

Józef Pyzik

Przygoda z gramatyką



Kraków

© Copyright by Józef Pyzik and Towarzystwo Autorów i Wydawców
Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2011

ISBN 97883-242-1825-7
TAiWPN UNIVERSITAS

Podręcznik recenzowała

Zofia Kurzowa

Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego

Redakcja

Wanda Lohman

Projekt okładki i stron tytułowych

Ewa Gray

Wstęp

Do napisania tego podręcznika skłoniła mnie potrzeba ponownego opracowania fleksji imiennej, ponieważ wydane wcześniej *Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej. Cz. II Imiona* cieszyły się wprawdzie popularnością (4 wydania), ale od pierwszego ich wydania upłynęło już ponad 10 lat, a tymczasem ukazały się nowe znaczące opracowania gramatyki języka polskiego, takie jak R. Grzegorzczkovej, R. Polańskiego i H. Wróbla, *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*, Warszawa 1984; Z. Kaletowej *Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców*, Kraków 1995, czy A. Nagórko *Zarys gramatyki polskiej*, Warszawa 1996. We wszystkich wymienionych pozycjach mamy do czynienia z nową metodologią opracowania polskiego systemu gramatycznego, której nie można pominąć w podręcznikach do nauki języka polskiego jako obcego.

Ze zrozumiałych względów najbardziej przydatna w nauczaniu cudzoziemców okazała się książka Z. Kaletowej, która systematyzuje funkcje składniowe poszczególnych przypadków, a tym samym stwarza możliwość przejrzystego opracowania odpowiednich ćwiczeń wdrażających. Należy jednak zaznaczyć, że czasem z powodów praktycznych pomija się w niektórych ćwiczeniach dokładne rozróżnienie użycia przyimków implikowanych przez czasowniki w odróżnieniu od związków składniowych: przyimek + forma przypadku.

Układ podręcznika jest podobny do *Ćwiczeń z gramatyki funkcjonalnej języka polskiego dla cudzoziemców. Cz. II Imiona*, z tą jednak różnicą, że rozbudowano w dużo większym zakresie drugą część podręcznika dotyczącą słowotwórstwa. Powodów, dla których zdecydowano się na rozszerzenie tej części podręcznika, było kilka. Główny z nich to ten, że w dotychczasowych opracowaniach materiałów do nauczania języka polskiego dla cudzoziemców pomijano ten dział języka. Przyczyna takiego stanu rzeczy wydaje się oczywista, bo trudno w sposób przejrzysty opracować tak nieregularny system, jakim jest słowotwórstwo. Niemniej jednak nie można go zupełnie pominąć, bo z jednej strony pokazuje mechanizmy tworzenia najważniejszych kategorii słowotwórczych wyrazów, z drugiej uczy studentów kreatywnego podejścia do języka. Jest rzeczą oczywistą, że nie należy oczekiwać, a tym bardziej wymagać, aby studenci opanowali wszystkie podane struktury słowotwórcze. Większość zawartych informacji teoretycznych przeznaczona jest dla nauczycieli, którzy powinni umiejętnie wybrać i przekazać raczej mechanizmy tworzenia poszczególnych kategorii słowotwórczych, niż wymagać znajomości wszystkich przyrostków w danym typie słowotwórczym. Ta część podręcznika kończy się kilkoma ćwiczeniami sprawdzającymi opanowanie wcześniejszego materiału i niewielką ilością ćwiczeń składniowych.

Część fleksyjna oparta jest na funkcjach składniowych poszczególnych przypadków, głównie na podstawie książki Z. Kaletowej. Największym pro-

blemem przy opracowywaniu całości zagadnień związanych z fleksją imienną, a zwłaszcza reguł jej funkcjonowania, jest takie ułożenie ćwiczeń, które pozwalałyby z jednej strony na korzystanie z nich według stopnia zaawansowania uczących się, z drugiej strony, dawało pełny obraz wszystkich możliwych wymian morfonologicznych zachodzących w poszczególnych przypadkach. Trudność polega na wyborze odpowiednich przykładów, które pokazywałyby zasady doboru końcówek równoległych z jednoczesną egemplifikacją wymian morfonologicznych. Niestety, jest to chyba niemożliwe, ponieważ z reguły, wyrazy, w których zachodzą niektóre alternacje samogłoskowe i spółgłoskowe, pochodzą z peryferyjnego zasobu leksykalnego, a tym samym nie są potrzebne w początkowym etapie nauczania. Mając świadomość tych trudności, zdecydowano się mimo wszystko połączyć w niektórych ćwiczeniach wdrażających te zagadnienia, ponieważ celem nadrzędnym było zautomatyzowanie pewnych zachowań językowych, nawet bez pełnego zrozumienia. Tego rodzaju ćwiczenia zostały umieszczone po opisie końcówek równoległych każdego przypadku.

Na podstawie doświadczeń dydaktycznych, zdecydowano się także na podanie w niektórych ćwiczeniach wszystkich reguł, z wyjątkami włącznie, a do zadań nauczyciela powinna należeć decyzja, w jakim stopniu może z nich skorzystać w procesie nauczania.

Przed każdym przypadkiem starano się podać bardzo dokładne reguły doboru końcówek z przykładami, żeby zaoszczędzić studentom i nauczycielom szukania ich w gramatykach ogólnych języka polskiego. To, że są one na osobnych kartkach, ma ułatwić studentom posługiwanie się nimi w trakcie rozwiązywania ćwiczeń.

Po każdym przypadku podano ćwiczenia sprawdzające stopień opanowania końcówek i form danego przypadku. Na samym końcu umieszczono dodatkowe informacje o niektórych zaimkach i liczebnikach, a także kilka ćwiczeń sprawdzających formy przypadkowe wszystkich imion. Z powodów praktycznych zostały tam także umieszczone dwa ćwiczenia, które należą formalnie do słowotwórstwa. Chodzi o ćwiczenia z rzeczownikami (z przyrostkiem -ka) i przymiotnikami złożonymi pochodzącymi od liczebników.

W ostatniej części podręcznika, dla wygody uczących się samodzielnie, podano rozwiązania ćwiczeń (z wyjątkiem najprostszych).

Po opisie zawartości podręcznika należałoby zapytać, dla kogo przeznaczony jest ten podręcznik. Biorąc pod uwagę zasób leksykalny i niektóre konstrukcje gramatyczne, odpowiedź brzmi – dla średniozaawansowanych i zaawansowanych, ale na pewno duża część ćwiczeń wdrażających może być także wykorzystana na poziomie początkującym, oczywiście z zastrzeżeniami wspomnianymi wyżej.

Autor

Uwagi redakcyjne

Podręcznik podzielony jest na dwie części z następującą numeracją ćwiczeń: ćwiczenia części fleksyjnej mają numerację od 1 do 206, a części słowotwórczej od 1 do 86.

Przyjęto zasadę zaznaczania tłustym drukiem przyrostków słowotwórczych i końcówek fleksyjnych, natomiast dla zwrócenia uwagi na wymiany morfonologiczne zaznaczono je kursywą. Kursywy użyto także w zdaniach o znaczeniu potocznym.

Czasami ze względów dydaktycznych zrezygnowano z dokładnego opisu naukowego i rygorystycznego przestrzegania przyjętych w językoznawstwie zasad podziału: na temat słowotwórczy i formant, temat fleksyjny i końcówkę. Z tych samych względów wprowadza się także różny sposób oznaczania spółgłosek miękkich: przecinkiem albo literą *ʹ*.

W kategorii rodzaju rzeczowników stosuje się generalnie podział na trzy rodzaje: męski, żeński i nijaki, ale w rodzaju męskim, w przypadkach, w których końcówka fleksyjna zależy od znaczenia, przyjmuje się podział na: męskoosobowy, męskożywotny i niemęskożywotny.

Wykaz skrótów:

M.	–	mianownik	l. poj.	–	liczba pojedyncza
D.	–	dopełniacz	l. mn.	–	liczba mnoga
C.	–	celownik	np.	–	na przykład
B.	–	biernik	ćw.	–	ćwiczenie
N.	–	narzędnik			
Msc.	–	miejscownik			
W.	–	wołacz			

FLEKSJA

Ogólna informacja o wymianach spółgłoskowych i samogłoskowych

Cechą charakterystyczną polskiej fleksji są zmiany fonetyczne, które zachodzą w tematach fleksyjnych. Dotyczą one zarówno samogłosek, jak i spółgłosek.

Wymiany samogłosek

1. ilościowe

e // Ø	Ø // e
dzień – dni	matka – matek

2. jakościowe

a // 'e	'o // o // e	'e // 'o	o // ó	ó // o	ę // a	a // ę
las – lesie	kościół – kościółta – kościółce	ziele – zioła	woda – wód	dół – doły	ręka – rąk	mąż – męża

Wymiany spółgłosek

1. spółgłoska twarda z miękką

p // p'	b // b'	m // m'	w // w'	f // f'	t // ć	d // dź	n // ń
chłop – chłopie	klub – klubie	mama – mamie	trawa – trawie	lufa – lufie	brat – bracie	broda – brodzie	pan – panie

z // ź	s // ś	g // g'	k // k'	ch // ś	zd // źdź	st // śc	śl // śl
obraz – obrazie	głos – głosie	droga – drogi	krok – krokiem	głuchy – głusi	jazda – jeździe	list – liście	dorosły – dorośli

2. spółgłoska twarda z funkcjonalnie miękką

g // dz	g // ż	k // c	k // cz	ch // sz	r // rz	ł // l // l'
noga – nodze	Bóg – Boże	Polak – Polacy	człowiek – człowiecze	mucha – musze	dobry – dobrzy	dół – dole mały – mali

3. spółgłoska funkcjonalnie miękka z miękką

ż // ź	sz // ś
duży – duzi	młodszy – młodzi

4. spółgłoska miękka z funkcjonalnie miękką

k + i // c + y	g + i // dz + y
wielki – wielcy	drogi – drodzy

5. spółgłoska funkcjonalnie miękka z funkcjonalnie miękką

c // cz	dz // ź
chłopiec – chłopcze	ksiądz – księżę

MIANOWNIK

Mianownik jest formą, którą podaje się w słownikach. Jest przypadkiem niezależnym, to znaczy nie jest implikowany przez czasownik. Dominiującą motywacją końcówek mianownika jest motywacja rodzajowa.

Liczba pojedyncza

RODZAJ MĘSKI

Przymiotniki, zaimki i liczebniki porządkowe i główny 'jeden'

- y** po spółgłoskach twardych i funkcjonalnie miękkich,
np. dobr-y, obc-y
- i** po spółgłoskach miękkich i 'k, g',
np. tan-i, wysok-i, drog – i,
- Ø** po zaimkach: 'mój, twój, swój, nasz, wasz', 'on', 'ten', 'ów', 'sam', 'żaden' i liczebniku 'jeden'

Rzeczowniki

- Ø** rzeczowniki męskoosobowe, męskożywotne i męskonieżywotne,
np. dobr-y student-Ø, mój pies-Ø, tan-i zeszyt-Ø

WYJĄTKI:

1. niektóre rzeczowniki osobowe mają **-a** (zwłaszcza kończące się na **-ca**), np. mił-y mężczyzn-a, wysok-i koleg-a, ten znawc-a (odmiana żeńska w liczbie pojedynczej)
2. nazwiska na **-o**, np. bohatersk-i Kościuszk-o, wielk-i Moniuszk-o (odmiana żeńska w liczbie pojedynczej)
3. formy zdrobniałe mają także **-o**, np. grzecz-n-y Jasio, kochan-y wujcio

RODZAJ NIJAKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

- e** po wszystkich spółgłoskach,
np. dobr-e, tani-e, obc-e, wysoki-e, tęgi-e
- o** zaimki: 'to, ono, samo' i liczebnik 'jedno'

Rzeczowniki

- o** po spółgłoskach twardych,
np. czyst-e okn-o, t-o biur-o (z wyjątkiem płuco, gorąco; studio, radio)
- e** po spółgłoskach miękkich i funkcjonalnie miękkich,
np. now-e życi-e, tamt-o morz-e
- ę** oznaczające osobników niedorosłych,
np. mał-e ciel-ę, t-o niemowl-ę, ale także: dziki-e zwierz-ę, jedn-o imi-ę

WYJĄTEK:

pochodzenia łacińskiego, nieodmienne w liczbie pojedynczej,
np. moj-e lice-**um**, t-o muze-**um**

RODZAJ ŻEŃSKI

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe

po wszystkich spółgłoskach, np. dobr-a, tani-a, obc-a, nisk-a, drog-a

Rzeczowniki

- a** po spółgłoskach twardych, miękkich i funkcjonalnie miękkich,
np. now-a map-a, t-a ziemi-a, moj-a dusz-a
- i** zakończone przyrostkiem -yni // -ini,
np. dobr-a bogin-i, moj-a gospodyn-i oraz rzeczownik t-a pani
- Ø** po spółgłoskach miękkich i funkcjonalnie miękkich,
np. tward-a kość Ø, t-a noc Ø

Liczba mnoga

RODZAJ MĘSKOOSOBOWY, MĘSKOŻYWOTNY, NIEMĘSKOŻYWOTNY

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe i 'jeden'

- i** po spółgłoskach twardych (z wyjątkiem k, g, r) w M. l. poj. rodzaju męskoosobowego i funkcjonalnie miękkich 'sz, ż'

Wymiany morfonologiczne:

1. spółgłoskowe

p	b	m	w	ł	ś	t	st	d	s	zł	n	sn	sz	ż	ch
pi	bi	mi	wi	li	śl	ci	ści	dzi	si	źl	ni	śni	si	zi	si

np. skapy – skapi**i**, słaby – słabi**i**, niemy – niemi**i**, nowy – nowi**i**, miły – mili**i**,
dorosły – doroś**li**, żółty – żółci**i**, prosty – prości**i**, młody – młod**zi**, łysy – łysi**i**,
zły – źli**i**, ładny – ładni**i**, wczesny – wcześ**ni**, pieszy – piesi**i**, duży – du**z-i**,
głuchy – głusi**i**

ale bez wymiany:

głupi – głupi**i**, obcy – obcy**i**, cudzy – cud**zy**, ochoczy – ochoc**zy**, boży – bo**ży**,
świeży – świe**ży**

2. samogłoskowe

-o- // -e-

np. wesoly – wesel**i**, zielony – zielen**i**

w zaimkach wskazujących i dzierżawczych

ten	mój	twój	swój	nasz	wasz	ów
ci	moi	twoi	swoi	nasi	wasi	owi

- y

**po spółgłoskach twardych 'k, g, r' w M. l. poj. rodzaju męsko-
osobowym**

k + i	g + i	r
c + y	dz + y	rz + y

np. daleki – dalecy**i**, drogi – dro**dzy**, mądry – mądr**zy**

-e

**po wszystkich spółgłoskach w rodzaju męskożywotnym
i męskonieżywotnym** (także w rodzaju nijakim i żeńskim),
np. mądr**e**, tani**e**, obc**e**, drogi**e**, daleki**e**

Rzeczowniki

W mianowniku liczby mnogiej występują cztery końcówki a użycie jed-
nej z nich zależy od wygłosu tematu i znaczenia.

-y

1. rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone
w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą** (z wyjątkiem spółgłosek **k', g'**)
np. kot – mał**e** kot**-y**,
dąb – star**e** dęb**-y** (ą // ę),
telewizor – now**e** telewizor**-y**, notes – mał**e** notes**-y**

WYJĄTEK:

rok – długi-**e** lata

UWAGA:

Końcówkę **-y** // **(-i)** (po spółgłoskach **k, g**) mogą mieć także **rzeczowniki męskoosobowe**, ale wtedy są one nacechowane negatywnie lub lekceważąco, np. chłop – star-**e** chłop-**y**, pan – niezł-**e** pan-**y**, Polak – dumn-**e** Polak-**i**

2. rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **-ec, -k** i niektóre na **r, g**

np. dobry chłopiec – dobrz- y chłopc- y	(r // rz; p' // p; e // Ø)
znany chemik – znan- i chemic- y	(n // n̄; k // c)
miły aktor – mił- i aktorz- y	(ł // l; r // rz)
młody pedagog – młodz- i pedagogz- y	(d // dź; g // dz)

WYJĄTEK:

dorośli człowiek – dorośli **ludzie** (sł // śl)

-i

1. rzeczowniki **męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą**,

np. zdolny student – zdoln- i studenc- i	(n // n̄; t // ć)
mój sąsiad – moi sąsiedz- i	(ó // o; d // dź; a // e)
nasz chłop – nas- i chłop- i	(sz // ś; p // p')
starszy mnich – stars- i mnis- i	(sz // ś; ch // ś)

-i

2. rzeczowniki **męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone w M. l. poj. na spółgłoski **k, g**,

np. czarny kruk – czarn- e kruk- i	(k // k')
twardy róg – tward- e rog- i	(ó // o; g // g')

WYJĄTEK:

rzeczownik męskoosobowy dorosły **wnuk** – dorosł-**e** wnuk-**i** // dorosł-**i** wnuk-**owie**

-owie

rzeczowniki męskoosobowe zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą i nieliczne na spółgłoskę miękką lub funkcjonalnie miękką** oznaczające nazwy:

pokrewieństwa,

np. mój syn – mo- i syn- owie	
dobry wujek – dobrz- y wujk- owie	(r // rz; e // Ø)
młody mąż – młodz- i męż- owie	(d // dź; ą // ę)

grzecznościowe,

np. starszy pan – stars- i pan- owie	(sz // ś)
zdolny uczeń – zdoln- i uczni- owie	(n // n̄; e // Ø)

tytuły lub godności,

np. wysoki profesor – wysoc- y profesor- owie	(k // c)
nowy minister – now- i ministr- owie	(w // w'; e // Ø)

stary król – starz-y król- owie	(r // rz)
mały paż – mal-i pazi- owie	(i // l)
niektóre narodowości,	
np. niski Serb – nisc-y Serb- owie	(k // c)
wysoki Fin – wysoc-y Fin- owie	(k // c)
łysy Belg – łys-i Belg- owie	(s // ś)
rzeczowniki własne, kolektywne,	
np. nasz Adam – nas-i Adam- owie	(sz // ś)
(Adam i żona Adama)	
młody Ryś – młodz-i Rysi- owie	(d // dź)
(pan Ryś i pani Rysiowa)	

WYJĄTEK:

młodszy brat – młodsz-i **bracia** (sz // ś), nowy ksiądz – now-i **księża** (w // w')

-y lub -owie

niektóre **rzeczowniki męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę twardą: g, r**, mogą mieć końcówki oboczne:

-y // -owie, z tym, że końcówka **-owie** odczuwana jest jako bardziej elegancka,

np. zdolny biolog – zdoln-i biolodz-y // biolog-**owie** (n // n'; g // dz)
tęgi profesor – tędz-y profesorz-y // profesor-**owie** (g // dz; r // rz)

-e

1. **rzeczowniki męskożywotne i męskonieżywotne** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką lub funkcjonalnie miękką** oraz niektóre zakończone na: **b, p, w**,

np. stary koń – star-e koni-**e**, biały kosz – biał-e kosz-**e**
szary gołąb – szar-e gołębi-**e** (ą // ę)
wielki karp – wielki-e karpi-**e** (p // p')
kolorowy paw – kolorow-e pawi-**e** (w // w')

2. **rzeczowniki męskoosobowe** zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką i funkcjonalnie miękką** oraz nieliczne zakończone przyrostkami **-anin, -an**,

np. nasz gość – nas-i gości-**e** (sz // ś)
stary żołnierz – starz-y żołnierz-**e** (r // rz)
młody Rosjanin – młodz-i Rosjani-**e** (d // dź)
(pomija się morfem **-in** występujący w l. poj.)
łysy Cygan – łys-i Cygani-**e** (s // ś)

3. **rzeczowniki męskonieżywotne obcego pochodzenia** zakończone na **-ans**,

np. cały kwadrans – cał-e kwadrans-**e**,
mały romans – mał-e romans-**e**,
wielki awans – wielki-e awans-**e**

RODZAJ NIJAKI

-a Jest to jedyna końcówka

- np. czyste okno – czyst-**e** okn-**a**
urodzajne pole – urodzajn-**e** pol-**a**
silne zwierzę – siln-**e** zwierzęt-**a**
(temat rozszerza się o morfem **-ęć-** // **-ęć-**)
moje imię – moj-**e** imion-**a**
(temat rozszerza się o morfem **-on-** // **-eń-**)

RODZAJ ŻEŃSKI

- y** rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską twardą** (z wyjątkiem **k, g i w**) oraz **funkcjonalnie miękką: cz, sz**,
np. ładna panna – ładn-**e** pann-**y**
mała rzecz – mał-**e** rzecz-**y**
sprytna mysz – sprytn-**e** mysz-**y**

- i** 1. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską: k, g**,
np. młodsza córka – młodsz-**e** córk-**i**
chora noga – chor-**e** nog-**i**
2. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę miękką** mają końcówkę **-i** lub **-e**. Osobną grupę stanowią rzeczowniki zakończone na **-w**
np. dobra chęć – dobr-**e** chęc-**i**, mała dłoń – mał-**e** dłoni-**e**
biała gęś – biał-**e** gęs-**i**, stara łódź – star-**e** łodzi-**e** (ó // o)
stała więź – stał-**e** więz-**i**, zielona gałąź – zielon-**e** gałęzi-**e** (ą // ę)
zła odpowiedź – zł-**e** odpowiedz-**i**
wąska sień – wąski-**e** sieni-**e** // sien-**i**
czarna brew – czarn-**e** brw-**i** (e // Ø; w // w')
stara cerkiew – star-**e** cerkwi-**e** (e // Ø; w // w')

- e** 1. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **-a** przed **spółgłoską miękką lub funkcjonalnie miękką**,
np. nasza ziemia – nasz-**e** ziemi-**e**, piękna róża – piękn-**e** róż-**e**
2. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **spółgłoskę funkcjonalnie miękką** (z wyjątkiem: **cz, sz**),
np. znajoma twarz – znajom-**e** twarz-**e**
pierwsza straż – pierwsz-**e** straż-**e**
3. rzeczowniki zakończone w M. l. poj. na **samogłoskę – i**,
np. dobra gospodyni – dobr-**e** gospodyni-**e**
uprzejma pani – uprzejm-**e** pani-**e**

Ćwiczenia wdrażające

Ćwiczenie 1

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: To jest dom. **To są domy.**

A.

- | | |
|----------------------------|------------------------|
| 1. To jest balkon | 6. To jest sklep |
| 2. To jest aparat | 7. To jest chleb |
| 3. To jest zeszyt | 8. To jest bar |
| 4. To jest długopis | 9. To jest obraz |
| 5. To jest telewizor | 10. To jest dach |

B.

- | | |
|--------------------------|--------------------------|
| 1. To jest słownik | 6. To jest słownik |
| 2. To jest park | 7. To jest pstrąg |
| 3. To jest wrak | 8. To jest smok |
| 4. To jest posąg | 9. To jest rak |
| 5. To jest czołg | 10. To jest indyk |

C.

- | | |
|---------------------------|--------------------------|
| 1. To jest kot | 6. To jest owad |
| 2. To jest most | 7. To jest futerał |
| 3. To jest wielbłąd | 8. To jest wałach |
| 4. To jest baran | 9. To jest ogier |
| 5. To jest teatr | 10. To jest lis |

D.

- | | |
|--------------------------|-----------|
| 1. To jest student | (t // ć) |
| 2. To jest kuzyn | (n // ñ) |
| 3. To jest sąsiad | (d // dź) |
| 4. To jest chłop | (p // p') |
| 5. To jest Francuz | (z // ź) |
| 6. To jest pacjent | (t // ć) |
| 7. To jest mnich | (ch // ś) |
| 8. To jest Szwed | (d // dź) |

9. To jest Czech (ch // ś)
 10. To jest wariat (t // ć)

E.

- | | |
|---------------------------|---------------------------|
| 1. To jest syn | 6. To jest widz |
| 2. To jest wuj | 7. To jest oficer |
| 3. To jest minister | 8. To jest kardynał |
| 4. To jest pan | 9. To jest Fin |
| 5. To jest profesor | 10. To jest Belg |

F.

- | | | |
|---------------------------------------|----|-------|
| 1. To jest biolog (g // dz) | // | |
| 2. To jest astrolog (g // dz) | // | |
| 3. To jest pedagog (g // dz) | // | |
| 4. To jest dyrektor (r // rz) | // | |
| 5. To jest inżynier (r // rz) | // | |
| 6. To jest demagog (g // dz) | // | |
| 7. To jest minister (r // rz) | // | |
| 8. To jest kawaler (r // rz) | // | |
| 9. To jest filolog (g // dz) | // | |
| 10. To jest inspektor (r // rz) | // | |

Uwaga: Bardzo często o doborze końcówki **-y** lub **-owie** decyduje zwyczaj językowy. Tylko **-y** mają najczęściej rzeczowniki zakończone na spółgłoskę **-r**, np. kamerdyner, majster, tenor, instruktor, aktor, itp.

G.

- | | |
|-------------------------------|-------------------|
| 1. To jest Polak | (k // c) |
| 2. To jest Słowak | (k // c) |
| 3. To jest chemik | (k // c) |
| 4. To jest kierownik | (k // c) |
| 5. To jest robotnik | (k // c) |
| 6. To jest sportowiec | (w' // w; e // Ø) |
| 7. To jest chłopiec | (p' // p; e // Ø) |
| 8. To jest malec | (e // Ø) |
| 9. To jest strzelec | (e // Ø) |
| 10. To jest młodzieniec | (e // Ø) |

H.

- | | |
|-----------------------------|------------------------|
| 1. To jest nauczyciel | 6. To jest gość |
| 2. To jest złodziej | 7. To jest kibic |

- | | |
|----------------------------|--------------------------|
| 3. To jest żołnierz | 8. To jest papież |
| 4. To jest harcerz | 9. To jest cesarz |
| 5. To jest listonosz | 10. To jest hultaj |

I.

- | | |
|----------------------------|---------------------------|
| 1. To jest talerz | 6. To jest pieniądz |
| 2. To jest miesiąc | 7. To jest koń |
| 3. To jest tysiąc | 8. To jest grzebień |
| 4. To jest pałac | 9. To jest słoń |
| 5. To jest szlachcic | 10. To jest łoś |
-
- | | |
|---------------------------|-------------------|
| 1. To jest karp | (p // p') |
| 2. To jest gołąb | (ą // ę; b // b') |
| 3. To jest paw | (w // w') |
| 4. To jest jastrząb | (ą // ę; b // b') |
| 5. To jest żółw | (w // w') |
| 6. To jest jedwab | (b // b') |

Ćwiczenie 2

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju męskiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej. Zwróć uwagę na wymiany spółgłosek i samogłosek.

A.

ó // o

- | | |
|---------------------------|-----------------------------|
| 1. To jest sposób | 16. To jest wieczór |
| 2. To jest grób | 17. To jest zbiór |
| 3. To jest dziób | 18. To jest opór |
| 4. To jest rozwód | 19. To jest spór |
| 5. To jest dochód | 20. To jest wzór |
| 6. To jest ogród | 21. To jest przewrót |
| 7. To jest naród | 22. To jest powrót |
| 8. To jest dowód | 23. To jest obrót |
| 9. To jest stół | 24. To jest imiesłów |
| 10. To jest kościół | 25. To jest połów |
| 11. To jest dół | 26. To jest rów |
| 12. To jest wół | 27. To jest cudzysłów |
| 13. To jest popiół | 28. To jest wóz |
| 14. To jest dwór | 29. To jest mróz |
| 15. To jest ubiór | 30. To jest powrót |

- | | |
|-------------------------|--------------------------|
| 1. To jest próg | 6. To jest stóg |
| 2. To jest róg | 7. To jest połów |
| 3. To jest pieróg | 8. To jest twaróg |
| 4. To jest bróg | 9. To jest trójnóg |
| 5. To jest głóg | 10. To jest barłów |
| 1. To jest wróg | |
| 2. To jest bóg | |

ale: mózg – mózgi

- | | |
|-------------------------|------------------------|
| 1. To jest gwóźdź | 6. To jest sól |
| 2. To jest nóż | 7. To jest napój |
| 3. To jest pokój | 8. To jest rój |
| 4. To jest mól | 9. To jest krój |
| 5. To jest strój | 10. To jest bój |

ale: ból – bóle, tchórz – tchórze, stróż – stróże, król – królowie

B.

ą // ę

- | | |
|-------------------------------------|-------------------------|
| 1. To jest dąb | 4. To jest błąd |
| 2. To jest ząb | 5. To jest urząd |
| 3. To jest wżgląd | |
| 1. To jest widnokrąg | |
| 1. To jest wąż | 4. To jest uprząż |
| 2. To jest jastrząb (b // b') | 5. To jest żołądz |
| 3. To jest gałąź | |

ale bez wymiany:

-ą-

- | | |
|---------------------------|--------------------------|
| 1. To jest kąt | 6. To jest przesąd |
| 2. To jest zarząd | 7. To jest trójkąt |
| 3. To jest prąd | 8. To jest wstrząs |
| 4. To jest przegląd | 9. To jest ład |
| 5. To jest sąd | 10. To jest pogład |

ale: rząd – rządy – ‘organa władzy’, rząd – rzędy – ‘szeregi’

- | | |
|---------------------------|---------------------------|
| 1. To jest posąg | 4. To jest wodociąg |
| 2. To jest przeciąg | 5. To jest wyciąg |
| 3. To jest pajak | 6. To jest pak |
| 1. To jest miesiąc | 3. To jest pieniądz |
| 2. To jest tysiąc | 4. To jest zajęć |

-e-

- | | |
|-------------------------|--------------------------|
| 1. To jest okręt | 4. To jest pręt |
| 2. To jest sprzęt | 5. To jest wykręt |
| 3. To jest zakręt | |
| 1. To jest wdział | 4. To jest zaprzęg |
| 2. To jest brzęk | 5. To jest jęk |
| 3. To jest lęk | |

C.

e // Ø

- | | |
|-------------------------------|----------------------------|
| 1. To jest łeb | 11. To jest chaber |
| 2. To jest bęben | 12. To jest kufer |
| 3. To jest sen | 13. To jest plaster |
| 4. To jest błazen | 14. To jest świder |
| 5. To jest kiel | 15. To jest lukier |
| 6. To jest diabeł | 16. To jest arbiter |
| 7. To jest karzeł | 17. To jest Holender |
| 8. To jest węzeł | 18. To jest majster |
| 9. To jest wyżeł | 19. To jest pies |
| 10. To jest kubeł | 20. To jest lew |
| 1. To jest poseł | 2. To jest minister |
| 1. To jest domek | 6. To jest znaczek |
| 2. To jest piesek | 7. To jest kłębek |
| 3. To jest związek | 8. To jest kanarek |
| 4. To jest ołówek | 9. To jest worek |
| 5. To jest zegarek | 10. To jest kotek |
| 1. To jest chłopiec | (p' // p) |
| 2. To jest cudzoziemiec | (m' // m) |
| 3. To jest sportowiec | (w' // w) |
| 4. To jest naukowiec | (w' // w) |
| 5. To jest Niemiec | (m' // m) |
| 6. To jest starzec | (rz // r) |
| 7. To jest malec | |
| 8. To jest młodzieniec | |
| 9. To jest mieszkaniec | |
| 10. To jest szaleniec | |
| 1. To jest ojciec | (é // c) |

1. To jest dworzec (rz // r)
2. To jest samiec (m' // m)
3. To jest skarbiec (b' // b)
4. To jest latawiec (w' // w)
5. To jest palec
6. To jest kaganiec
7. To jest szaniec
8. To jest różaniec
9. To jest rumieniec
10. To jest wieniec
1. To jest pudel 6. To jest sopel
2. To jest rondel 7. To jest kartofel
3. To jest kufel 8. To jest bąbel
4. To jest pędzel 9. To jest stempel
5. To jest rubel 10. To jest weksel
11. To jest cyrkiel (k' // k)
12. To jest pukiel (k' // k)
13. To jest figiel (g' // g)
14. To jest tygiel (g' // g)
15. To jest szmugiel (g' // g)
1. To jest stopień (p' // p)
2. To jest pień (p' // p)
3. To jest ogień (g' // g)
4. To jest truteń
5. To jest przechodzień (dź // d)
6. To jest styczeń
7. To jest kwiecień (ć // t)
8. To jest sierpień (p' // p)
9. To jest wrzesień
10. To jest grudzień (dź // d)
1. To jest uczeń
2. To jest więzień

ale: dzień – dni // dnie

D.

o // ø

1. To jest osioł (ś // s)
2. To jest kozioł (ż // z)
3. To jest kocioł (ć // t)

Ćwiczenie 3

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju żeńskiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: To jest dama.

To są damy.

A.

- | | |
|------------------------|---------------------------|
| 1. To jest żaba | 6. To jest ryba |
| 2. To jest cena | 7. To jest szafa |
| 3. To jest mucha | 8. To jest chata |
| 4. To jest plama | 9. To jest głowa |
| 5. To jest mapa | 10. To jest kobieta |

B.

- | | |
|----------------------------|------------------------------|
| 1. To jest noga | 6. To jest dziewczynka |
| 2. To jest koleżanka | 7. To jest aktorka |
| 3. To jest rzeka | 8. To jest plaga |
| 4. To jest filiżanka | 9. To jest szklanka |
| 5. To jest plotka | 10. To jest matka |

C.

- | | |
|------------------------|---------------------------|
| 1. To jest praca | 6. To jest atrakcja |
| 2. To jest rola | 7. To jest ziemia |
| 3. To jest dusza | 8. To jest zorza |
| 4. To jest akcja | 9. To jest willa |
| 5. To jest tęcza | 10. To jest aluzja |

D.

- | | |
|--------------------------------|-----------------------------|
| 1. To jest pani | 4. To jest zdrajczyni |
| 2. To jest gospodyni | 5. To jest bogini |
| 3. To jest wychowawczyni | 6. To jest mistrzyni |

E.

- | | |
|-----------------------------|------------------------------|
| 1. To jest powieść | 6. To jest złość |
| 2. To jest miłość | 7. To jest część |
| 3. To jest długość | 8. To jest odpowiedź |
| 4. To jest kość | 9. To jest chęć |
| 5. To jest mentalność | 10. To jest osobistość |

F.

-e // -i

- | | | |
|--------------------------|----|-------|
| 1. To jest paproć | // | |
| 2. To jest wieś | // | |
| 3. To jest pieczęć | // | |

G.

e // Ø

-i

1. To jest brew
2. To jest płeć

-e

1. To jest cerkiew(k' // k)
2. To jest chorągiew(g' // g)
3. To jest krokiew(k' // k)
4. To jest marchew

Ćwiczenie 4

Zamień zdania z rzeczownikami rodzaju nijakiego w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: To jest okno.

To są okna.

A.

- | | |
|--------------------------|--------------------------|
| 1. To jest jajko | 6. To jest radio |
| 2. To jest żelazko | 7. To jest krzesło |
| 3. To jest pióro | 8. To jest mydło |
| 4. To jest auto | 9. To jest biurko |
| 5. To jest jabłko | 10. To jest drzewo |

B.

- | | |
|-----------------------------|----------------------------|
| 1. To jest pole | 6. To jest zadanie |
| 2. To jest morze | 7. To jest wnętrze |
| 3. To jest mieszkanie | 8. To jest pytanie |
| 4. To jest wesele | 9. To jest śniadanie |
| 5. To jest ćwiczenie | 10. To jest marzenie |

C.

- | | |
|---------------------------|--------------------------|
| 1. To jest niemowlę | 6. To jest źrebię |
| 2. To jest zwierzę | 7. To jest prosię |
| 3. To jest kurczę | 8. To jest książę |
| 4. To jest szczenię | 9. To jest kozłę |
| 5. To jest cielę | 10. To jest pisklę |

D.

- | | |
|-------------------------|---------------------------|
| 1. To jest imię | 4. To jest plemię |
| 2. To jest ramię | 5. To jest brzemię |
| 3. To jest znamię | 6. To jest strzemię |

E.

- | | |
|------------------------------|--------------------------------|
| 1. To jest liceum | 6. To jest seminarium |
| 2. To jest muzeum | 7. To jest kolegium |
| 3. To jest stypendium | 8. To jest honorarium |
| 4. To jest kolokwium | 9. To jest imperium |
| 5. To jest planetarium | 10. To jest laboratorium |

Ćwiczenie 5

Uzupełnij podane rzeczowniki według wzoru.

Wzór: A. Polak	– Polacy	– Polka	– Polki
B. paryżanin	– paryżanie	– paryżanka	– paryżanki

A.

- | | | | |
|--------------------|---------|---------|---------|
| 1. Niemiec | – | – | – |
| 2. Francuz | – | – | – |
| 3. Arab | – | – | – |
| 4. Szwed | – | – | – |
| 5. Chińczyk | – | – | – |
| 6. Rosjanin | – | – | – |
| 7. Węgier | – | – | – |
| 8. Amerykanin | – | – | – |
| 9. Hiszpan | – | – | – |
| 10. Anglik | – | – | – |
| 11. Hindus | – | – | – |
| 12. Irakijczyk | – | – | – |
| 13. Turek | – | – | – |
| 14. Murzyn | – | – | – |
| 15. Australijczyk | – | – | – |
| 16. Szwajcar | – | – | – |
| 17. Włoch | – | – | – |
| 18. Nowozelandczyk | – | – | – |
| 19. Czech | – | – | – |
| 20. Słowak | – | – | – |

B.

- | | | | |
|-----------------|---------|---------|---------|
| 1. krakowianin | – | – | – |
| 2. warszawianin | – | – | – |
| 3. rzymianin | – | – | – |

4. prażanin	—		—		—	
5. łódzianin	—		—		—	
6. lublinianin	—		—		—	
7. kielczanin	—		—		—	
8. wrocławianin	—		—		—	
9. ateńczyk	—		—		—	
10. wieliczanie	—		—		—	
11. moskwićzanin	—		—		—	
12. opolanin	—		—		—	
13. katowiczanie	—		—		—	
14. szczecinianin	—		—		—	
15. lwowianin	—		—		—	
16. wiedeńczyk	—		—		—	
17. gdańszczanie	—		—		—	
18. londyńczyk	—		—		—	
19. lizbończyk	—		—		—	
20. olsztynianin	—		—		—	

Ćwiczenie 6

Zamień podane zdania w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: Ten kolorowy telewizor.

Te kolorowe telewizory.

A.

1. To ten stary samochód
2. Czy to jest wasz czarny kot? ?
3. Ten film był ciekawy
4. Czy to ten polski film? ?
5. To tamten prosty model
6. Tam jest ten dokument
7. Czy to ten rzadki ptak? ?
8. Czyj jest ten podpis? ?
9. Który dobry spektakl widziałeś? ?
10. Jaki mądry pies! !

B.

1. To jest moja koleżanka
2. Która znana opera? ?

3. Czyja zła opinia? ?
4. To jest interesująca uwaga ?
5. Tam jest mała mysz ?
6. Czy to twoja dobra znajoma? ?
7. To jest gorzka herbata ?
8. Tamta wesoła melodia !
9. Jaka tęga kobieta! !
10. Czy to smutna wiadomość? ?

C.

1. To jest niegrzeczne dziecko ?
2. Które małe zdjęcie? ?
3. Które chore niemowlę? ?
4. Tamto brzydkie osiedle ?
5. To jest znane muzeum ?
6. Czy to wasze nowe zadanie? ?
7. Czy to jest groźne zwierzę? ?
8. Jakie słoneczne mieszkanie! !
9. Takie proste zdanie! !
10. To jest gorzkie doświadczenie życiowe !

Ćwiczenie 7

Zamień w podanych przykładach liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

Wzór: młody pan – **młodzi panowie** (d // dź)

A.

1. gruby mężczyzna (b // b'; z // ź; n //ń)
2. skąpy człowiek (p // p')
3. błądy chłopiec (d // dź; p' // p)
4. łakomy kuzyn (m // m'; n //ń)
5. znany profesor (n //ń)
6. doświadczony asystent (o // e; n // n'; t //ć)
7. mały uczeń (ł // ł'; e // Ø)
8. wesoły sąsiad (o // e; ł // ł'; d // dź)
9. głuchy współmieszkaniec (ch // ś; e // Ø)
10. bogaty krewny (t //ć; n //ń)
11. duży syn (ż // ź)

12. młodszy brat (sz // ś; t // ć)
 13. prosty chłop (st // ść; p // p')

B.

1. głupi człowiek
 2. tani robotnik (k // c)
 3. odpowiedni specjalista (st // ść)
 4. ostatni klient (t // ć)
 5. olbrzymi rycerz

C.

1. stary nauczyciel (r // rz)
 2. dobry lektor (r // rz; r // rz)
 3. chory pacjent (r // rz; t // ć)
 4. szczerzy lekarz (r // rz)

D.

1. wielki uczyony (k' // c; o // e; n // n')
 2. niski uczeń (k' // c; e // Ø)
 3. bliski znajomy (k' // c; m // m')
 4. daleki krewny (k' // c; n // n')
 5. drogi kolega (g' // dz; g // dz)
 6. tęgi mężczyzna (g' // dz; n // n')
 7. ubogi sąsiad (g' // dz; a // e; d // d')

E.

1. obcy człowiek
 2. narzekający wujek (e // Ø)
 3. kochający młodzieniec (e // Ø)
 4. cudzy mąż (ą // ę)
 5. uroczy narzeczony (o // e, n // n')

Ćwiczenie 8

Zamień zdania w liczbie pojedynczej na zdania w liczbie mnogiej.

Wzór: Jaki cudowny ojciec!

Jacy cudowni ojcowie!

1. Nasz nauczyciel nas lubi
 2. To jest poważny człowiek
 3. Który znany profesor będzie wykladał? ?

4. To ten odważny żołnierz ?
5. Czy ten przystojny mężczyzna to twój kolega? ?
6. W operze występuje znany śpiewak ?
7. To nasz najlepszy przyjaciel ?
8. Czy to ten miły znajomy? ?
9. Który wesoły student? ?
10. Jaki dumny Anglik! !
11. Ten Francuz to zdolny student ?
12. To jest obiecujący pracownik ?
13. Gdzie jest mój kolega? ?
14. Czyj jest ten chłopiec? ?
15. Twój współmieszkaniec rozmawia z kierowniczką ?
16. Czyj jest tamten gość? ?
17. Mój współpracownik jest uroczy ?
18. To jest wspaniały komik ?
19. To mój najstarszy syn ?
20. Mój troskliwy dziadek jest wspaniały! !

Ćwiczenie 9

Uzupełnij końcówki podanych przymiotników.

- | | |
|-----------------------|-------------------------|
| 1. święta wielkanocn_ | 2. srebrn_ łyżeczka |
| 3. dom towarow_ | 4. kamienn_ most |
| 5. zimn_ krew | 6. starz_ znajomi |
| 7. star_ książki | 8. dobr_ rada |
| 9. ostatn_ słowo | 10. egzamin poprawkow_ |
| 11. śmieszn_ ludzie | 12. wesoł_ koleżanki |
| 13. urodzajn_ lata | 14. now_ znajomości |
| 15. zdoln_ chłopcy | 16. mądr_ dziewczyny |
| 17. lubian_ aktorzy | 18. mil_ goście |
| 19. wysok_ drzewa | 20. grzecz_ dzieci |
| 21. dług_ pociągi | 22. szerok_ rzeka |
| 23. cudown_ rodzice | 24. wielk_ oczy |
| 25. dług_ nos | 26. wiosenn_ kwiaty |
| 27. śwież_ owoce | 28. dzik_ zwierzęta |
| 29. tańce ludow_ | 30. pralka automatyczn_ |
| 31. północn_ wiatr | 32. now_ powieść |
| 33. ostatn_ nowela | 34. miasto wojewódzk_ |

35. słowiańsk_ imię
37. deszczow_ dni
39. znan_ naukowcy

36. choroba zakaźn_
38. porann_ mgły
40. wielc_ ludzie

Ćwiczenie 10

Do podanych rzeczowników wpisz odpowiednie formy zaimków:

Wzór:

A. ten, ta, to; ci, te	- ... ta ... klasa
B. który?, która?, które?; którzy?, które?	- ... które ... dziewczyny?
C. jaki?, jaka?, jakie?; jacy?, jakie?	- ... jacy ... panowie?
D. czyj?, czyja?, czyje?; czyi?, czyje?	- ... czyj ... długopis?
E. mój, moja, moje; moi, moje	- ... moje ... zadanie
F. nasz, nasza, nasze; nasi, nasze	- ... nasze ... sprawy

A.

- | | | |
|--------------------|---------------------|--------------------|
| 1. dom | 15. spodnie | 29. studenci |
| 2. usta | 16. niemowlę | 30. dzieci |
| 3. panowie | 17. cukier | 31. zwierzę |
| 4. krzesło | 18. podręcznik | 32. sól |
| 5. znajomi | 19. okulary | 33. spotkanie |
| 6. panie | 20. Tatry | 34. Czechy |
| 7. nożyczki | 21. Słowacy | 35. życie |
| 8. Czesi | 22. psy | 36. gwiazda |
| 9. auto | 23. krew | 37. księża |
| 10. drzwi | 24. kosz | 38. noc |
| 11. sąsiedzi | 25. Chiny | 39. pociąg |
| 12. papier | 26. powieść | 40. fryzura |
| 13. mężczyźni | 27. oczy | 41. robotnicy |
| 14. tablica | 28. studentki | 42. żony |

B.

- | | | |
|--------------------|---------------------|--------------------|
| 1. dziecko? | 15. paryżanki? | 29. okno? |
| 2. dzieci? | 16. wina? | 30. zdanie? |
| 3. imiona? | 17. wsie? | 31. wieczór? |
| 4. kuzyni? | 18. wieśniacy? | 32. sąsiadki? |
| 5. ludzie? | 19. rodzice? | 33. koledzy? |
| 6. studentki? | 20. Polacy? | 34. dni? |

- | | | |
|--------------------|----------------------|---------------------|
| 7. domy? | 21. zajęcia? | 35. akademik? |
| 8. starcy? | 22. powieści? | 36. kolega? |
| 9. staruszki? | 23. ocena? | 37. uczniowie? |
| 10. Anglicy? | 24. teatr? | 38. matki? |
| 11. Angielki? | 25. poeci? | 39. znajomi? |
| 12. mosty? | 26. muzeum? | 40. urodziny? |
| 13. piosenka? | 27. wiadomości? | 41. Szwedzi? |
| 14. Polki? | 28. politycy? | 42. Szwedki? |

C.

- | | | |
|----------------------|----------------------|---------------------|
| 1. dzień? | 15. lektorzy? | 29. lekarze? |
| 2. ludzie? | 16. nóż? | 30. żołnierze? |
| 3. uroczystość? | 17. danie? | 31. myśli? |
| 4. radość? | 18. narzędzia? | 32. badania? |
| 5. rozmiary? | 19. impreza? | 33. stolarze? |
| 6. studenci? | 20. policjanci? | 34. pokoje? |
| 7. modlitwa? | 21. urzędnicy? | 35. warunki? |
| 8. krewni? | 22. zadanie? | 36. autobus? |
| 9. przerwa? | 23. oceny? | 37. wiersz? |
| 10. polityka? | 24. koty? | 38. brama? |
| 11. goście? | 25. produkty? | 39. niewidomi? |
| 12. kolacja? | 26. okulary? | 40. wariaci? |
| 13. willa? | 27. poduszka? | 41. przyjaźń? |
| 14. Belgowie? | 28. znawcy? | 42. zazdrość? |

D.

- | | | |
|---------------------|--------------------|--------------------|
| 1. pies? | 15. wujkowie? | 29. płaszcz? |
| 2. dziecko? | 16. wrogowie? | 30. szalik? |
| 3. koleżanka? | 17. córka? | 31. referat? |
| 4. praca? | 18. książka? | 32. skrypty? |
| 5. rodzice? | 19. nożyczki? | 33. utwory? |
| 6. sąsiedzi? | 20. zdanie? | 34. pościel? |
| 7. mieszkanie? | 21. urodziny? | 35. poduszka? |
| 8. pióro? | 22. kuzynki? | 36. szklanka? |
| 9. kuzyni? | 23. sąsiadki? | 37. łóżko? |
| 10. znajome? | 24. samochód? | 38. komputer? |
| 11. telefon? | 25. majątek? | 39. dzieci? |
| 12. wnukowie? | 26. miejsce? | 40. mydło? |
| 13. dowódcy? | 27. pacjenci? | 41. imieniny? |
| 14. ciotka? | 28. syn? | 42. zalety? |

E.

- | | | |
|-----------------------|-----------------------|----------------------|
| 1. ojciec | 15. ciotki | 29. oceny |
| 2. matka | 16. wujkowie | 30. egzamin |
| 3. bracia | 17. życie | 31. żona |
| 4. siostry | 18. dziewczyna | 32. dusza |
| 5. kuzyni | 19. chłopiec | 33. kino |
| 6. kuzynki | 20. rówieśnicy | 34. wielbicieli |
| 7. krewni | 21. rówieśniczki | 35. wrogowie |
| 8. krewnie | 22. lektorzy | 36. partia |
| 9. pozycja | 23. osiedle | 37. miejsce |
| 10. warunek | 24. dzielnica | 38. zeszyty |
| 11. przyjaciele | 25. miasto | 39. zwierzęta |
| 12. przyjaciółki | 26. wieś | 40. wiedza |
| 13. nauczycielki | 27. rodacy | 41. pozycja |
| 14. nauczyciele | 28. referat | 42. wakacje |

F.

- | | | |
|---------------------|---------------------|----------------------|
| 1. tato | 15. gospodarze | 29. poetki |
| 2. piętro | 16. lokatorzy | 30. komunikacja |
| 3. jedzenie | 17. panie | 31. tramwaje |
| 4. żołnierze | 18. panowie | 32. transport |
| 5. policja | 19. bloki | 33. koleje |
| 6. szkoła | 20. kupcy | 34. balkon |
| 7. policjanci | 21. spikerzy | 35. park |
| 8. strażacy | 22. modelki | 36. ulice |
| 9. informacja | 23. ogród | 37. parki |
| 10. okolica | 24. kot | 38. lasy |
| 11. siła | 25. pracownicy | 39. góry |
| 12. kierownicy | 26. więźniowie | 40. pasterze |
| 13. sprzedawcy | 27. posłowie | 41. rolnicy |
| 14. gospodynie | 28. poeci | 42. górnictwo |

Ćwiczenie 11

Odpowiedz na pytanie zastępując rzeczowniki odpowiednimi zaimkami wskazującymi: **ten, ta, to; ci, te.**

Wzór: **Który** chłopiec ci się podoba? (rozmawia z koleżanką)
Ten, który rozmawia z koleżanką.

1. Które dziecko jest chore? (leży w łóżku)
2. Którzy nauczyciele są mili? (nas uczą)
3. Która koleżanka mieszka w Gdyni? (stoi za tobą)
4. Która książka jest interesująca? (leży na biurku)
5. Które drzewa są stare? (rosną w parku)
6. Którzy studenci są z Anglii? (mieszkają na parterze)
7. Które zdanie jest trudne? (jest na końcu ćwiczenia)
8. Która pani jest uprzejma? (pracuje po południu)
9. Którzy cudzoziemcy lubią ryż? (pochodzą z Azji)
10. Które zajęcia lubisz? (są interesujące)
11. Który plan wybierzesz? (jest realny)
12. Które lekcje są łatwe? (są w tej książce)
13. Który film widziałeś? (tobie się podobał)
14. Który student jest zdolny? (siedzi koło okna)
15. Która koleżanka pochodzi ze Śląska? (ma jasne włosy)
16. Którzy koledzy są kłopotliwi? (piją alkohol)
17. Które mieszkanie jest twoje? (jest na parterze)
18. Która kurtka jest twoja? (wisi na wieszaku)
19. Które kwiaty lubisz? (ładnie pachną)
20. Które miasta ci się podobają? (leżą nad rzeką)

Ćwiczenie 12

Zapytaj odpowiednim zaimkiem pytającym: **który?, która?, które?; którzy?, które?** o zaimki wskazujące podkreślone w podanych zdaniach.

Wzór: Ci chłopcy się spóźnili. **Którzy** chłopcy się spóźnili?

1. Ten stół jest zepsuty.
2. Ta spódnica jest podarta.
3. Ci żołnierze ciężko pracują
4. Tamten chłopiec złamał nogę

5. Te ławki są nowe
6. Tamte prace są gotowe
7. Tamta lekcja była trudna
8. Tamte krzesła są połamane
9. Tamten pan jest Włochem
10. Tamci studenci mieszkają w akademiku
11. Ta piosenka mi się podoba
12. Ten dom jest bardzo stary
13. Tamte psy są złe
14. Tamta pani jest moją znajomą
15. Tamte kobiety są modnie ubrane
16. Tamten kolega pochodzi z Czech
17. Ci lekarze są bardzo dobrzy
18. Te książki są sprzedane
19. Ten koncert był fantastyczny!
20. Ci nauczyciele są bardzo wymagający

Ćwiczenie 13

Zapytaj odpowiednim zaimkiem pytającym: **jaki?, jaka?, jakie?; jacy?, jakie?** o wyrazy podkreślone w podanych zdaniach.

Wzór: Moi rodzice są młodzi.

Jacy są moi rodzice?

1. Nasi nauczyciele są mili
2. Nasz kolega jest dowcipny
3. Mój pies jest leniwy
4. Nasza koleżanka jest bardzo ładna
5. Nasze sąsiadki są inteligentne
6. Wasze prace są świetne!
7. Ich życzenia są dziwne
8. Jego życie jest puste
9. Jego koledzy są pracowici
10. Obiady w stołówce są smaczne
11. Bilety do teatru są drogie
12. To jezioro jest głębokie
13. Ten spektakl był interesujący
14. Kelnerzy powinni być uprzejmi
15. Zajęcia powinny być ciekawe

16. Morze jest spokojne
17. Góry bywają groźne
18. Grypa jest niebezpieczna
19. Podróż autobusem jest męcząca
20. Sąsiedzi są hałaśliwi

Ćwiczenie 14

Zapytaj właściwym zaimkiem pytającym: **czyj?, czyja?, czyje?; czyi?, czyje?** o wyrazy podkreślone w podanych zdaniach.

Wzór: To jest moja książka.
Ta książka jest moja.

Czyja to książka?
Czyja jest ta książka?

1. To jest twój zeszyt
Ten zeszyt jest twój
2. To jest twoja sukienka
Ta sukienka jest twoja
3. To jest nasze dziecko
To dziecko jest nasze
4. To są wasze prace
Te prace są wasze
5. To są ich chłopcy
Ci chłopcy są ich
6. To jest mój długopis
Tamten długopis jest mój
7. To jest nasza sala
Tamta sala jest nasza
8. To są nasi koledzy
Tamci koledzy są nasi
9. To są nasze dzieci
Tamte dzieci są nasze
10. To jest twoje zadanie
Tamto zadanie jest twoje

Ćwiczenie 15

W podanych zdaniach zastąp zaimki pytające formami: **taki sam, taka sama, takie samo; tacy sami, takie same**, a w miejsce zaimków wskazujących: **ten, ta, to; ci, te**, wstaw ich odpowiedniki: **tamten, tamta, tamto; tamci, tamte**.

(w **B.** nie ulega zmianie druga część zdania)

Wzór: Jaka jest ta sukienka?
Jakie masz kłopoty? (ty)

**Taka sama jak tamta.
Takie same jak ty.**

A.

1. Jaki jest ten pies?
2. Jacy są ci nauczyciele?
3. Jakie są te książki?
4. Jakie jest to dziecko?
5. Jaki jest ten krawat?
6. Jakie jest to mieszkanie?
7. Jakie są te ekspedientki?
8. Jaka była ta wycieczka?
9. Jaki jest ten kolega?
10. Jakie są te prace?

B.

1. Jakie masz plany? (ty)
2. Jaki jest twój pokój? (jego)
3. Jaka będzie jutro pogoda? (dzisiaj)
4. Jaki będzie przyszły rok? (ten rok)
5. Jakie będą wakacje w tym roku? (w ubiegłym roku)
6. Jakie drzewa rosną w Anglii? (w Polsce)
7. Jaka będzie dziś kolacja? (wczoraj)
8. Jakie będą zajęcia w tym semestrze? (w ubiegłym)
9. Jacy są Polacy? (Słowianie)
10. Jacy ludzie żyją w Ameryce? (w Europie)

Ćwiczenie 16

W miejsce kropek wstaw odpowiednie zaimki nieokreślone.

A. ktoś, coś / nikt, nic

B. któryś, któraś, któreś; którzyś, któreś / żaden, żadna, żadne; żadni, żadne

C. jakiś, jakaś, jakieś; jacyś, jakieś / żaden, żadna, żadne; żadni, żadne

D. czyjś, czyjaś, czyjeś; czyiś, czyjeś / niczyj, niczyja, niczyje; niczyi, niczyje

Wzór: A. Czy ...**ktoś**... pukał do drzwi? Nie, ...**nikt**... nie pukał do drzwi.
Czy ...**coś**... się stało? Nie, ...**nic**... się nie stało.
B. Czy ...**któryś**... z was gwizdał? Nie, ...**żaden**... z nas nie gwizdał.
C. Czy nadeszła ...**jakaś**... wiadomość? Nie, nie nadeszła ...**żadna**... wiadomość.
D. Czy to jest ...**czyjś**... plecak? Nie, to jest ...**niczyj**... plecak.

A.

1. Czy do mnie dzwonił? Nie, do ciebie nie dzwonił.
2. Zdawało mi się, że pukał do drzwi. Nie, nie pukał do drzwi.
3. Czy mu jest? Nie, mu nie jest.
4. Czy trzeba zrobić? Nie, nie trzeba zrobić.
5. Czy przyszedł? Nie, nie przyszedł.
6. Czy tutaj obsługuje? Nie, tutaj nie obsługuje.

B.

1. Czy z was to zrobił? Nie, z nas tego nie zrobił.
2. Czy chłopcy rzucali kamieniami? Nie, chłopcy nie rzucali kamieniami.
3. Czy dziewczynka źle się czuje? Nie, dziewczynka się źle nie czuje.
4. Czy to zrobił z tych chłopców? Nie, z tych chłopców tego nie zrobił.
5. Czy z koleżanek zna odpowiedź? Nie, z koleżanek nie zna odpowiedzi.
6. Czy z tych odpowiedzi są błędne? Nie, z tych odpowiedzi nie są błędne.

C.

1. Czy tutaj mieszka Amerykanin? Nie, tutaj nie mieszka Amerykanin.
2. Czy telefonowała do mnie koleżanka? Nie, nie telefonowała do ciebie.
3. Czy studenci pytali o nas? Nie, studenci nie pytali o was.
4. Czy przyszły do nas listy? Nie, listy do was nie przyszły.
5. Czy dziecko głośno płakało? Nie, dziecko nie płakało.
6. Czy przyszli pacjenci? Nie, nie przyszli pacjenci.

D.

1. Czy to jest kawa? Nie, to jest kawa.
2. Czy to była decyzja? Nie, to nie była decyzja.
3. Czy dzieci zgubiły się w tłumie? Nie, nie zgubiły się w tłumie.
4. Czy to jest twoje, czy zdanie? To jest zdanie.
5. Czy przyjdą do szkoły rodzice? Nie, nie przyjdą rodzice.
6. Czy to jest zmartwienie? Nie, to nie jest zmartwienie.

Ćwiczenie 17

Przekształć podane zdania według wzoru.

Wzór: A. Każda kobieta lubi komplementy. **Wszystkie kobiety lubią komplementy.**
B. Żadna kobieta nie jest brzydka. **Wszystkie kobiety są ładne.**

A.

1. Każde dziecko lubi słodczyce
2. Każdy egzamin jest trudny
3. Każda matka kocha swoje dziecko
4. Każdy student zdał egzamin

5. Każdy człowiek lubi jeść
6. Każda okazja jest dobra
7. Każdy mężczyzna jest zadowolony
8. Każdy stres jest szkodliwy
9. Każda pielęgniarka powinna być obowiązkowa
10. Każde drzewo jest potrzebne

B.

1. Żadna plotka nie jest prawdziwa
2. Żadna wiadomość nie jest pewna
3. Żaden polityk nie jest szczery
4. Żadne zadanie nie jest trudne
5. Żaden film nie był ciekawy
6. Żadna impreza nie była smutna
7. Żaden policjant nie jest słaby
8. Żadna prababcia nie jest młoda
9. Żaden nóż nie jest ostry
10. Żadna potrawa nie jest mdła

Ćwiczenie 18

Odpowiedz na zadane pytania.

Wzór: A. Czy ktokolwiek przyjdzie na kolację?
Nie, nikt nie przyjdzie na kolację.
B. Czy jakaś // jakakolwiek praca ci odpowiada?
Nie, żadna praca mi nie odpowiada.
C. Czy któryś // którykolwiek z was jest przygotowany?
Nie, żaden z nas nie jest przygotowany.

A.

1. Czy ktokolwiek z dyrekcji przyjdzie na zebranie?
.....
2. Czy ktokolwiek zrobił zakupy?
.....
3. Czy cokolwiek zrobiłeś w tej sprawie?
.....
4. Czy cokolwiek wiesz na ten temat?
.....
5. Czy ktokolwiek zrozumiał, o co chodzi?
.....
6. Czy ktokolwiek zdał egzamin?
.....
7. Czy ktokolwiek na ciebie czekał?
.....
8. Czy cokolwiek masz do powiedzenia?
.....
9. Czy ktokolwiek zrezygnował?
.....
10. Czy cokolwiek cię zainteresowało?
.....

B.

1. Czy jakiś // jakikolwiek egzamin jest łatwy?
.....
2. Czy któreś // którekolwiek dziecko jest grzeczne?
.....
3. Czy któraś // którakolwiek operacja jest bezbolesna?
.....

4. Czy któreś // którekolwiek zakazy są skuteczne?
.....
5. Czy jakieś // jakiekolwiek owoce są niedobre?
.....
6. Czy jakiś // jakikolwiek pomysł nadaje się do realizacji?
.....
7. Czy któreś // którekolwiek mieszkanie jest tanie?
.....
8. Czy jakaś // jakakolwiek opieka będzie ci potrzebna?
.....
9. Czy jakaś // jakakolwiek podróż jest bezpieczna?
.....
10. Czy jakiś // jakikolwiek ssak potrafi latać?
.....

C.

1. Czy któryś // którykolwiek z tych chłopców jest Niemcem?
.....
2. Czy któraś // którakolwiek z tych reguł jest bezwyjątkowa?
.....
3. Czy któreś // którekolwiek z tych dzieci jest polskiego pochodzenia?
.....
4. Czy któreś // którekolwiek z tych zwierząt żyje w Europie?
.....
5. Czy któryś // którykolwiek z was mieszka w centrum?
.....
6. Czy któryś // którykolwiek z was to rozumie?
.....
7. Czy któryś // którykolwiek z nich cię poznał?
.....
8. Czy któraś // którakolwiek z tych jest Polką?
.....
9. Czy któryś // którykolwiek z nas pilnie się uczył?
.....
10. Czy któreś // którekolwiek z tych łóżek jest wygodne?
.....

Ćwiczenie 19

W miejsce kropek wstaw właściwą formę liczebników.

A. jeden, jedna, jedno, jedni, jedne;

B. rodzaj męskoosobowy – dwaj // dwóch (D.), rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy i nijaki – dwa, rodzaj żeński – dwie

C. rodzaj męskoosobowy – trzech // trzech (D.), rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy, nijaki i żeński – trzy;

D. rodzaj męskoosobowy – czterej // czterech (D.), rodzaj męskożywotny, męskorzeczowy, nijaki i żeński – cztery.

Wzór: A. ...**jeden**... zeszyt B. ...**dwie**... książki C. ...**trzej**... mężczyźni
D. ...**czterech**... Polaków

A. pokój, sala, dziecko,
mieszkanie, koledzy, koleżanki, okno,
..... znajomi, dziewczyna, buty,
spotkanie, zadania, pokolenie, gazeta,
..... gazety, ćwiczenia, wiadomość,
..... powieść, chłopcy, lody.

Uwaga: Powyższe przykłady ilustrują użycia liczebnikowe ('ile'), rzeczownikowe ('ktoś'), i przymiotnikowe ('jakiś').

B. pokoje, koty, chłopców,
mężczyźni, kobiety, znajome, znajomi,
..... łózka, policjantów, kelnerki,
ilustracje, wiadomości, telewizory,
role, myszy, rzeczy, studentów,
..... koszule, panie, Polacy,
Niemki, ryby, konie, znaczki,
..... współmieszkańcy.

C. noże, łyżki, zdania,
Francuzi, Rosjanki, nauczyciele, kel-
nerki, kasety, kurczaki, słoiki,
filiżanki, kolegów, uczniowie,
sąsiadki, Czeszki, reguły, klientów,
..... klientki, psy, uczennice,
Czechów, Słowacy, wierzący, sprze-
dawcy.

D. warunki, pióra, płyty,
 portierzy, Amerykanie, mosty, kury,
 talerze, flamastry, księża,
 kolegów, wrogowie, znajomych, znajo-
 mi, pokoje, miasta, osoby,
 uczniów, nauczycieli, psy, komputery,
 Francuzów, żołnierze, znawcy.

Ćwiczenie 20

W miejsce kropek wstaw jedną z obocznych form (nie ma różnicy w znacze-
 niu) podanych liczebników: rodzaj męskoosobowy **obaj** // **obydwaj**, rodzaj
 męskożywotny, męskorzeczowy i nijaki **oba** // **obydwa**, rodzaj żeński **obie**
 // **obydwie**.

Uwaga: patrz odmiana i ćwiczenia na s. 280–281.

Wzór: ...**obaj**... koledzy, ...**obydwa**... psy, ...**oba**... zeszyty,
 ...**obydwa**... okna, ...**obie**... kobiety

..... koty, nauczycielki, fotele,
 książki, Polacy, listy, łóżka,
 długopisy, jeziora, mieszkania,
 wiadomości, komputery, Czesi,
 Czeszki, wsie, myśli, chłopcy,
 telefony, radia, obcokrajowcy,
 sąsiedzi, znajomi, znajome, warunki,
 szklanki, miasta, policjanci,
 papugi, kwiatki, egzaminy, kościoły,
 dyrektorzy, słowniki, myszy,
 Niemki, Anglicy, koleżanki, pacjenci,
 żony, problemy.

Ćwiczenie 21

W miejsce kropek wstaw właściwą formę liczebników zbiorowych: **oboje** // **obydwoje**, **dwoje**, **troje**, **czworo**, **pięcioro**, **sześcioro**, **siedmioro**, **ośmioro**, **dziewięcioro**, **dziesięcioro**.

Uwaga: patrz odmiana i ćwiczenia na s. 278–281.

Wzór: ...**Oboje**... Kowalscy byli na przyjęciu.
...**Dwoje**... Kowalskich było na przyjęciu.

1. (5) sąsiadów złożyło skargę w administracji domu.
2. Na spotkanie wyborcze przyszło tylko (10) kandydatów.
3. (7) dzieci zachorowało na anginę.
4. (4) moich znajomych mieszka na tym nowym osiedlu.
5. W tej rodzinie jest (9) dzieci.
6. W tym pokoju jest (2) drzwi.
7. (5) pacjentów czekało na lekarza.
8. (3) harcerzy spało w jednym pokoju.
9. (9) turystów zabłądziło w Tatrach.
10. (7) związkowców podjęło strajk głodowy.
11. (8) sierot mieszkało razem ze swoimi przybranymi rodzicami.
12. (2) przechodniów zostało ukaranych mandatami.
13. (2) zdrowych oczu, (2) zdrowych nóg i rąk
to szczęście w życiu!
14. (6) wnuków złożyło babci życzenia urodzinowe.
15. Nowiccy przysłali życzenia noworoczne.
16. współmieszkańcy starają się o stypendium.
17. (5) niepełnosprawnych studentów studiowało na moim roku.
18. (3) pijanych młodych ludzi zaczepiało przechodniów.
19. narzeczeni chcieli wziąć ślub w górach.
20. (4) dzieci zostało zaadoptowanych przez jedną rodzinę.